

ORIENTĂRI, TENDINȚE ȘI PERSPECTIVE SPRE O VALORIZARE A MULTICULTURALISMULUI

dr. Lucian-Emil ROȘCA

„Multiculturalismul”, în sensul circumscris aici, este construit ca și concept derivat. Primul termen definițional este „integrarea”. Problema integrării este orientată spre participarea minorităților la viața unei societăți largi substanțial distinctă lor, iar tema integrării pune accentul pe exigențele societății multiculturale dominate de majoritate în ansamblul ei. Conceptul trebuie să pună în valoare interesele proprii ale minorităților și nevoia lor de a-și propune idei numai ale lor și nespecifice societății largi. Multiculturalismul nu poate fi redus la problematica integrării minorităților. În mod necesar, este nevoie de un concept complementar, care să fie orientat spre minoritate, iarvoluția multiculturalismului minorităților poate fi descrisă ca evoluție simultană a integrării comunitare. În România, principalele teme multiculturale privesc pe maghiari și pe rromi, descrierea ultimelor evoluții (în raport cu integrarea) și afirmarea dreptului la privatitate comunitară a minorității maghiare și a comunității rromilor. Multiculturalismul, ca formă de legitimare a drepturilor colective, pune accentul pe ideea de unitate, care poate depăși principiile unui liberalism clasic, în măsura în care reușește să facă față cerințelor diversității etnoculturale, prin asigurarea echilibrului dintre societate și exigențele etnoculturale. Exprimarea elementului multicultural prezintă conceptul care afirmă că echilibrul și corectitudinea relațiilor interetnice presupun recunoașterea nevoii de integrare, alături de nevoia de separare a comunităților etnoculturale și susține posibilitatea dezvoltării lor reciproce.

O analiză a discursurilor cu referire la relațiile majoritate - minorități practicate în România după '89 prezintă existența a trei modele diferite:

a. discurs majoritar; **b.** discurs minoritar conformist; **c.** discurs minoritar revendicativ.

Minoritarii conformiști sunt cei ce au grijă să integreze sistematic în discursul lor referiri la faptul că sunt cetățeni loiali ai României, accentuând de asemenea bunele relații pe care le au, atât cu instituțiile statului român, cât și cu concetățenii lor majoritari. O mare parte a raporturilor între majoritate și minoritarii revendicativi se structurează pe ideea că minoritarii cer, revendică, cât mai mult posibil, în timp ce majoritarii acordă, cedează, cu grija însă, de a ceda cât mai puțin posibil. Dincolo de ceea ce afirmă explicit sau implicit cele două tipuri de discurs, ambele au în subsidiar o idee fundamentală: comunicarea interculturală subminează afirmarea identității, favorizând asimilarea, iar afirmarea identității în lipsa comunicării interculturale subminează coeziunea și stabilitatea societății. O alegere ar fi deci necesară din această perspectivă: favorizarea fie a identității, fie a comunicării. Am putea astfel vorbi despre două extremități: identitate - comunicare.

În privința relațiilor interetnice, este importantă distincția între nivelul reprezentanților politici și cel al comunităților locale. În general însă, rolul primordial în definirea raporturilor între grupurile etnice aparține, în opinia noastră, liderilor politici. Lucrurile vor continua să rămână așa atâta vreme cât societatea civilă nu va ajunge într-o fază mai avansată de maturizare. În prezent, după cum reiese și din mai multe studii empirice, tendința este de a considera relațiile directe, la nivel local, ca fiind bune, în timp ce relațiile generale dintre comunități sunt descrise prin preluarea temelor și pozițiilor din discursul politic.

Situația este diferită în cazul minorității rromilor și al relațiilor acesteia cu majoritatea determinată de decalajul de statut social dintre rromi și restul populației și de riscurile expunerii la discriminare. Este vorba, pe de o parte, de comunități de tip tradițional ce își bazează în mare măsura coeziunea pe delimitarea clară între rromi și gadji și pe menținerea priorității normelor interne ale grupului față de normele societății majoritare. Pe de altă parte, din aceasta categorie fac parte activiștii rromi ce militează pentru construirea unei identități rrome de tip național, după modelul european al construcției naționale din secolul al XIX-lea. Acțiunea lor este centrată pe definirea unor repere identitare de tip esențialist, între care redescoperirea și punerea în valoare a tradiției ocupă de altfel un loc important, alături de limbă, spre exemplu, ca și pe revendicarea în

față societății majoritare a dreptului la diferență. Nu în ultimul rând, cu pondere semnificativă al marginalizării, rromii ce corespund unui nivel de atașament și de individualitate redus. Este vorba, în primul rând, de grupurile de rromi ce au suferit de pe urma politicilor de „integrare socială” (în fapt de asimilare forțată) ale regimului comunist și, ulterior, de pe urma lipsei unor politici și măsuri adecvate de protejare în contextul tranziției la economia de piață. Mai mult, membrii acestor grupuri reprezintă ținta predilectă a discriminărilor și a manifestărilor de tip rasist. Termenul de interculturalitate este utilizat în mai multe rânduri în textul Strategiei Guvernului României de îmbunătățire a situației rromilor, elaborată prin participarea activă a unui grup de organizații ale rromilor și aprobată prin hotărâre de guvern.

Această perspectivă asupra relațiilor interculturale permite, după cum s-a văzut, pe de o parte, argumentarea posibilității unei societăți interculturale și, pe de altă parte, analiza raporturilor dintre grupurile ce compun o anumită societate. O astfel de analiză facilitează atât înțelegerea cauzelor și a mecanismelor relațiilor „problematic” cât și formularea de strategii pertinente pentru stimularea unei evoluții care să conducă la satisfacerea nevoilor legitime atât la nivel individual cât și comunitar.

În ceea ce privește motivarea dezirabilității unei societăți interculturale, a promovării drepturilor minorităților, ca și legitimarea revendicărilor acestora și a strategiilor utilizate pentru obținerea realizării lor, avem în față două opțiuni fundamentale. Una este cea a fundamentării acestei perspective pe recunoașterea de principiu a egalității culturilor și pe importanța căutării și menținerii stabilității sociale. Cealaltă constă în situarea drepturilor fundamentale ale persoanei umane, între care figurează și cele legate de recunoașterea și afirmarea identității (inclusiv a drepturilor ce permit aceste lucruri), ca sursă a legitimării unor raporturi societale echitabile. În ceea ce ne privește, suntem susținătorii celei de-a doua variante, considerând respectul pentru demnitatea umană, și deci drepturile persoanei umane, ca sursă necesară și suficientă pentru legitimarea viziunii unei societăți interculturale. Este, însă, o astfel de societate, chiar argumentată științific, o utopie? Este, însă, vorba, nu despre o societate în care protecția diferitelor identități este asigurată și garantată prin reguli echitabile, ceea ce ar permite limitarea, evitarea sau eliminarea conflictelor, ci despre una în care există în permanentă un echilibru dinamic între afirmarea identităților și promovarea comunicării interculturale, o societate ce recunoaște conflictele și caută permanent mecanisme eficiente de gestionare constructivă a acestora. Specificul sociologiei românești trebuie subliniat, explicat și mai cu seamă înțeles dacă dorim să argumentăm, noi ca sociologi, muzicologi, antropologi, de ce sociologia românească a abordat tematica relațiilor interetnice, multiculturalității și interculturalității așa cum rezultă într-o reconstrucție teoretico-metodologică a ei, din perspectiva istorică a ultimelor opt decenii.

ORIENTATIONS, TENDENCIES AND PERSPECTIVES TOWARDS A REVALUATION OF MULTICULTURALISM

- Abstract -

The „Multiculturalism”, as it is used in this work, is a derived concept. The first term it derives from is defined as „integration”. The issue of integration is oriented towards the participation of minorities in the social life, and this issue emphasizes the demands of a multicultural society. Multiculturalism cannot be reduced to a matter of integration the national minorities. A complementary term is needed in order to be oriented towards the national minority, and the evolution of the multiculturalism of the minorities can be described as a simultaneous evolution of the integration. In Romania the main multicultural issues regard the Hungarian and the Romany minorities and their latest evolution (concerning the integration).

Multiculturalism, as a way of preserving the collective rights, emphasizes the idea of unity, in proportion as it can deal with the demands of the ethnocultural diversity, assuring the balance between the society and the ethnocultural demands.

Bibliografie

- M. Bossel-Lagos et P. Dasen (Eds), *La recherche interculturelle*. L'Harmattan Giordano, C., 1997, Affiliation, Exclusion and the National State: „Ethnic Discourses” and Minorities in East Central Europe. In H.-R. Wicker (ed.) *Rethinking Nationalism and Ethnicity*. Berg.
- Bădescu, Ilie, *Istoria sociologiei Perioada marilor sisteme*, Galați, 1994.